

Zbudowano też mały budynek zawierający kancelarię cmentarza oraz kostnicę, całość otoczono ogrodzeniem, w części przedniej murem z efektowną bramą wejściową. Powierzchnia cmentarza wynosiła 1,14 hektara. Cmentarz zawdzięcza powstanie przede wszystkim ówczesnemu prezesowi gminy J. Ph. Glesingerowi (zmarł w 1909 r.). Upamiętnia go okazały grobowiec, kryjący także szczątki innych członków jego rodziny.

Nowy cmentarz żydowski przetrwał wojnę bez większych zniszczeń, ostatnie pochówki miały miejsce w 60. latach XX w. W 1986 roku oba cmentarze zostały wpisane przez wojewodę bielsko-bialskiego do rejestru zabytków.

Kawiarnia Avion, widokówka z około 1935 r.

II. CZESKI CIESZYN (ČESKÝ TĚŠÍN)

Aby zwiedzić żydowskie zabytki Czeskiego Cieszyna musimy zawrócić i ul. Hażlaską, a następnie Zamkową dojść do przejścia granicznego pod cieszyńskim zamkiem. Przy głównej arterii Czeskiego Cieszyna (Hlavni trida), w przeszłości zwanej Saską Kępa bądź Sachsenbergiem mieściły się kamienice najpoważniejszych mieszkańców, m.in. żydowskich przemysłowców J. Ph. Glesingera oraz Moritza Fasala. Za budynkiem Muzeum Těšínska skręcamy w lewo w ul. Odboje 4, w kamienicy na której do dzisiaj zachował się napis „M. L. May”, znajdował się najstarszy stały dom modlitwy na lewym brzegu Olzy.

Ortodoksyjny dom modlitwy (ul. Odboje 4)

Spoleczność żydowska Czeskiego Cieszyna od samego początku była bardzo zróżnicowana. Znaczną jego część stanowili zwolennicy różnych odmian judaizmu ortodoksyjnego, którzy od 2 poł. XIX wieku w coraz większej liczbie przybywali koleją z Galicji, osiedlając się najchętniej w okolicach dworca kolejowego. Już w 70. latach XIX wieku organizowali w różnych tymczasowych lokalach własne domy modlitwy. Od początku XX wieku funkcjonował już na stałe przy obecnej ul. Odboje 4, dom modlitwy prowadzony przez ortodoksyjne stowarzyszenie modlitewne i dobroczynne "Schomre-Schabos". Modlitwy odbywały się w specjalnie przystosowanej sali na piętrze budynku, który z czasem stał się własnością stowarzyszenia. Po podziale Cieszyna w 1920 roku, był to jedyny obiekt żydowskiego kultu po lewej stronie Olzy. W 1928 roku, kiedy "Schomre-Schabos" wybudowało własną synagogę, właścicielem domu został kupiec Moses Löbl May, przełożony stowarzyszenia. Nadal jednak działała tu szkoła religii i języka hebrajskiego.

Wracamy ul. Hlavni w stronę mostu, by po chwili skręcić w lewo w ul. Vrchlického. W miejscu, gdzie łączy się ona z dawnymi Alejami arcyksięcia Albrechta (ob. Masarykovy sady), na miejscu ob. sali gimnastycznej przed II wojną światową znajdowała się synagoga żydowskiej gminy wyznaniowej w Czeskim Cieszynie.

Synagoga gminna (ul. Vrchlického)

Powstała w 1923 roku gmina wyznaniowa w Czeskim Cieszynie przez wiele lat nie posiadała ani własnej siedziby, ani synagogi, ani cmentarza. Zmarłych musiano przewozić przez granicę na nowy cmentarz żydowski w Cieszynie, nabożeństwa odprawiano w domu modlitwy stowarzyszenia "Schomre-Schabos". Dopiero w 1931 roku gmina kupiła dom przy obecnej ul. Vrchlického 8, który w latach 1932-33 przebudowano i kosztem trzystu tysięcy koron urządzono tu synagogę gminną, poświęconą 9.VII.1933 roku. Budową kierował Adalbert Brejzek według planów architekta Rothala. Wystrój wnętrza był prosty, ale dostosowany do swojej funkcji. Synagoga gminy wyznaniowej w Czeskim Cieszynie została spalona przez hitlerowców jesienią 1939 roku, ruiny zostały rozebrane ok. 1960 roku. Obecnie jest na tym terenie częściowo wolna przestrzeń, częściowo szkolna sala gimnastyczna.

Kierujemy się Alejami Prezydenta Masaryka w lewo i przechodząc pod torami kolejowymi dochodzimy do ul. Karvinské. Skręcamy w prawo, następnie po kilkudziesięciu metrach w lewo. Ulice: Hrabinská, Úvoz, a w końcu Hřbitovní doprowadzą nas do cmentarza komunalnego w Czeskim Cieszynie.

Cmentarz żydowski w Czeskim Cieszynie (ul. Hřbitovní)

W 1925 roku nastąpiło otwarcie i oddanie do użytku cmentarza komunalnego przy ul. Hřbitovní (ok. 2 km od centrum miasta), na którym wydzielono osobną kwaterę dla wyznawców judaizmu. Parterowy żydowski dom przedpogrzebowy przy wejściu na cmentarz wznosił w 1928 roku budowniczy Eugen Fulda. Pierwotnie macewy osadzone były w 10 regularnych szeregach, większość nagrobków wywieźli naziści. Z pozostałych nagrobków tylko nieliczne stoją, z reguły są bez ozdób, rzadko z symboliką, z napisami hebrajskimi i niemieckimi. Ostatni pogrzeb odbył się w 1986 roku.

Wracając do miasta tą samą drogą dochodzimy do ul. Viaduktowej i skręcamy w prawo, w uliczkę Alšovou, gdzie pod nr 7 przed II wojną światową istniała jedna z kilku ortodoksyjnych synagog w Czeskim Cieszynie.

Synagoga ortodoksyjna stowarzyszenia "Machsike Hatora" (ob. Alšova 7)

Zbudowała ją grupa ortodoksów działająca pod nazwą Związek dla zachowania prawowiernych żydowskich zwyczajów obrzędowych "Machsike Hatora", którego przełożonym był kupiec Tobiasz Hirsch. Synagogę ukończono na pocz. 1929 roku. Był to samodzielnie stojący jednopiętrowy budynek, o surowym modernistycznym wyrazie, prawdopodobnie żelbetowej konstrukcji. W budynku działała także szkoła hebrajska. Została zniszczona przez hitlerowców we wrześniu 1939 roku. Obecnie na tym miejscu znajduje się budynek Zboru Chrześcijańskiego.

Balsaminka z XIX wieku

Wracając do ul. Karvińskiej skręcamy w prawo i na skrzyżowaniu przechodzimy na drugą stronę ulicy, nieco dalej przejściem pod torami kolejowymi (tzw. loch Demla) przedostajemy się na drugą stronę linii kolejowej. Ulicą Štefánikovou, skręcającą w lewo od ul. Nadražní, zmierzamy w stronę rynku w Czeskim Cieszynie. Mijamy z prawej strony ratusz i skręcamy w prawo w drugą z kolei uliczkę J. Božka.

Synagoga ortodoksyjna "Schomre-Schabos" (Božkova 16)

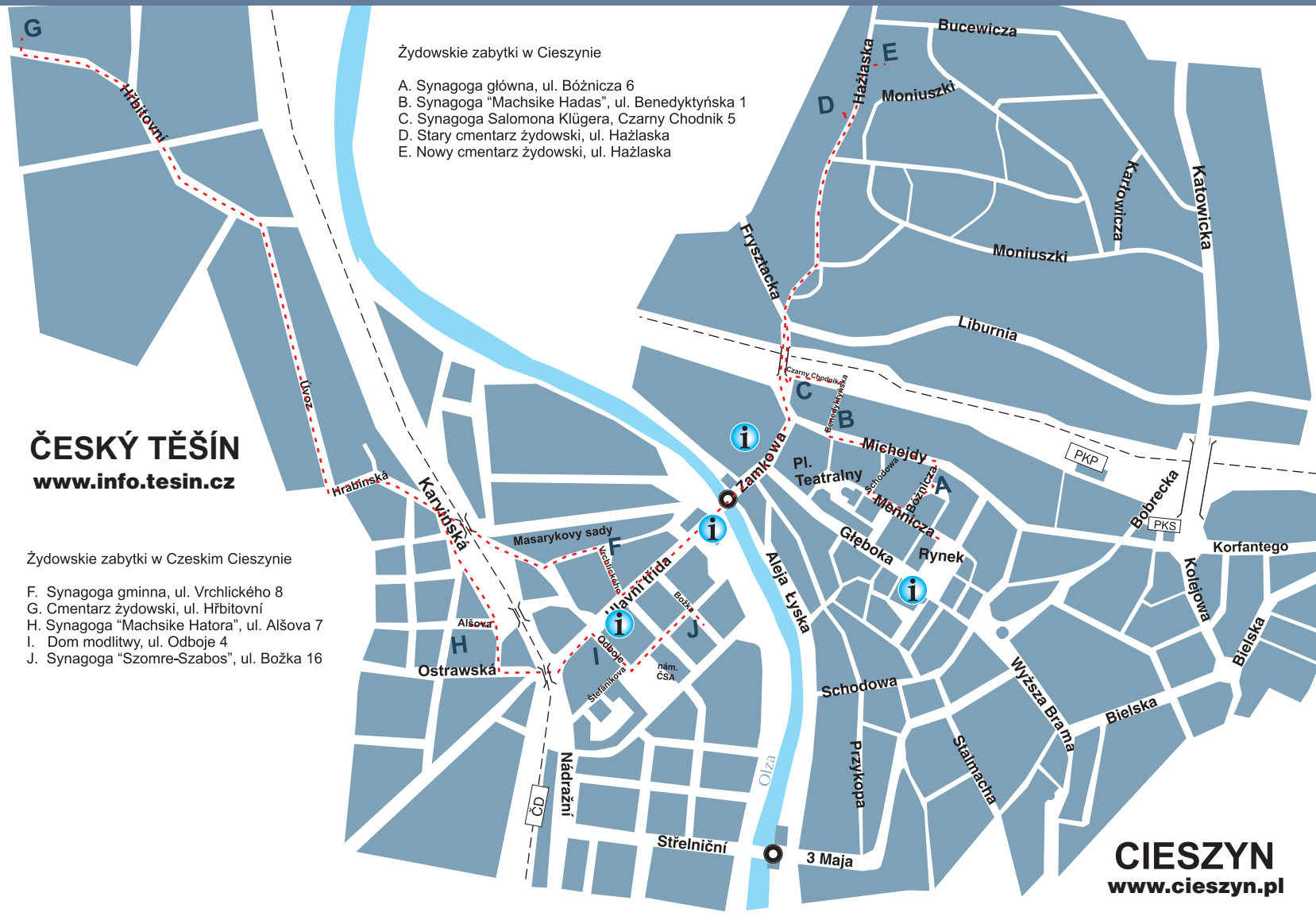
Synagoga Schomre-Schabos

W 20. latach XX w. dom modlitwy przy Odboje 4 był już za mały dla członków stowarzyszenia "Schomre-Schabos", stąd też w 1928 roku wybudowali nową synagogę przy ul. Božka według planów Eduarda Davida. Synagoga "Schomre-Schabos", jedyny ocalały do dzisiaj żydowski obiekt kultowy w Cieszynie, to trzykondygnacyjny budynek z dachem siodłowym, od sąsiednich domów wyróżnia się wejściem z napisem „Szomre-Szabos” oraz pewną niezwykłością detali. Architektura synagogi była eklektyczna z elementami mauretańskimi. Pomieszczenie służące do modlitwy miało rozmiary ok. 14 na 9 metrów i wysokość 8,7 metrów, Aron Hakodesz zwrócony był w stronę południowoschodnią. Dla kobiet przeznaczona była galeria umieszczona na piętrze z trzech stron sali modlitewnej. Synagoga posiadała 152 miejsce dla mężczyzn i około setki dla kobiet. W podwyższonej suterenie znajdowało się mieszkanie dozorczy, oraz rytualna łaźnia. Synagoga "Schomre-Schabos" znajdowała się w ciągu budynków, dlatego hitlerowcy zniszczyli jej wnętrze, ale nie zdecydowali się jej spalić. Po 1945 roku była używana nadal jako dom modlitwy stowarzyszenia "Szomre-Szabos", które wznowiło działalność. Kierujący nią Natan Bergman ok. 1948 roku wyjechał do Izraela, zabierając zwoje Tory będące prywatną własnością jego rodziny. Opustoszały obiekt w 1967 roku został sprzedany Polskiemu Związkowi Kulturalno-Oświatowemu. Obecnie budynek służy PZKO dla pracy oświatowej, znajduje się tu też m.in. redakcja czasopisma "Zwrot".

Panorama Cieszyna od strony zachodniej (ok. 1890 r.)

tekst: Janusz Spyra
redakcja: Renata Karpińska
projekt graficzny: Lukasz Dziedzic/www.projektownia.com/
W publikacji wykorzystano zdjęcia z archiwum Muzeum Śląska Cieszyńskiego i Archiwum Państwowego Katowice O. Cieszyn, Urzędu Miejskiego oraz Publikacji: H. Wawreczka, M. Makowski, J. Spyra „Cieszyn i Czeski Cieszyn na starych widokówkach i fotografiach”, WART, Nebory, 1999 fot.: R. Karpińska, J. Rzepka-Dziedzic, T. Jedzok

Żydowskie zabytki w Cieszynie

- A. Synagoga główna, ul. Bóznicza 6
- B. Synagoga "Machsike Hadas", ul. Benedyktynska 1
- C. Synagoga Salomona Klügera, Czarny Chodnik 5
- D. Stary cmentarz żydowski, ul. Hażlaska
- E. Nowy cmentarz żydowski, ul. Hażlaska

Żydowskie zabytki w Czeskim Cieszynie

- F. Synagoga gminna, ul. Vrchlického 8
- G. Cmentarz żydowski, ul. Hřbitovní
- H. Synagoga "Machsike Hatora", ul. Alšova 7
- I. Dom modlitwy, ul. Odboje 4
- J. Synagoga "Szomre-Szabos", ul. Božka 16

Cieszyńskie Centrum Informacji
Rynek 1, 43-400 Cieszyn
tel. 033 4794 248-9
mci@um.cieszyn.pl
www.cieszyn.pl
www.olza.pl

Regionalni informacni centrum
(Regionalne Centrum informacji)
Hlavni trida 15
tel. +420 558 711 866
itesin@muzeumct.cz
www.muzeumct.cz

Agentura příhraničních informací
(Agencja Informacji Przygranicznej)
Hlavni 1a
Český Těšín
tel. +420 558 711 474
rsts@tesin.cz
http://euroregion.inforeg.cz

Informacja turystyczna
ul. Zamkowa 3a,b,c
43-400 Cieszyn
tel. 033 851 08 21
info@zamekcieszyn.pl
www.zamekcieszyn.pl

wydawca
Biuro Promocji i Informacji
Urząd Miejski
Rynek 1/ 43-400 Cieszyn
tel. 33 4794 240-3
fax 33 4794 303
promocja@um.cieszyn.pl

ŚLADAMI CIESZYŃSKICH ŻYDÓW
KRÓCIUTKI PRZEWODNIK PO ŻYDOWSKICH ZABYTKACH
CIESZYNA I CZESKIEGO CIESZYNA

